

◆ D r a m a t u r g i y a

Firuz MUSTAFA

PAYIZ MEŞƏSİNDƏ VALS*

◆ *Birpərdəli pyes*

İŞTİRAKÇILAR:

**Cahangir Muradbəyli
Aslanov**

**Rafael
Viktorina**

Pərdə qalxır.

Arxa planda meşəlik. Ön planda iki ağac və kötəklər. Başlanğıcda gərgin musiqi sədası, sonra uzaqdan atəş səsləri eşidilir.

Əvvəlcə Aslanov görünür. O, tez-tez səhnənin önünə, arxaya - meşə tərəfə, sola-sağa doğru addımlayır. Sanki kiminsə gəldiyini hiss edib, yaxınlıqdakı ağaclardan birinin arxasına çəkilir. Boynundan asılmış durbini gözüne yaxınlaşdırır, diqqətlə ətrafı nəzərdən keçirir.

Cahangir Muradbəyli gəlir. Aslanov ağacın arxasından çıxıb Cahangirə yaxınlaşır. Onların hər ikisinin əynində hərbi geyim, çiyinlərində silah və hərbi çanta var.

Aslanov. Komandir, şükür, yaxşı qurtardıq. Sən demə, bizim gəldiyimiz yolun bir hissəsi minalanıbmış.

Cahangir. Nədən bildin?

Aslanov. Bombardmandan sonra biz bir-birimizi itirdik. Mən sizi axtarmaqçün geri qayıtmalı oldum. Fərsətdən istifadə etdim, keçib gəldiyimiz yolun aşağı tərəfini uzaqdan da olsa bir xeyli gözdən keçirdim. Yolun düzənliyə uzanan hissəsində bir neçə heyvan gördüm. Onların bir qismi ölmüşdü, bəzi si isə yaralanmışdı. Belə anladım ki, yaxınlıqdakı kəndin mal-qarası həmin yoldan keçəndə minaya düşüb. Yaxşı ki, siz birbaşa meşə yoluna çıxmısınız.

** Əsər Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin 2019-cu ildə keçirdiyi birpərdəli pyeslər üzrə müsabiqədə birinci yerə layiq görülüb.*

Cahangir. Düzü, mən də səndən çox nigaran idim. Bombardmandan sonra güllə yağışının altından keçib bu səmtə - meşəyə doğru üz tutdum. Seni ucadan səsləməyə də ehtiyat edirdim; necə deyərlər, meşə çaqqalsız olmaz.

Aslanov. Özü də ikiayaqlı çaqqallar...

Hər ikisi çiyinlərindəki çantaları yerə qoyub gülüşürlər. Sonra araya ani sükut düşür. Onlar nəse duyubarmış kimi, ehtiyatla ətrafa boylanırlar. Uzaqdan boğuş atəş səsləri gəlir.

Cahangir (*əlini irəli uzadaraq*). Orada burulan o qara tüstünü görürsən?

Aslanov. Bəli, görürəm. (*Əlini gözünün üstünə qoyub uzaqlara baxır*). Nəse alışıb-yanır. Tüstü qətran kimi qapqaradır. Allah bilir, bu köpək uşağı indi hansı zavoda-fabrikə od vurub. Çox güman ki, tanklardan yaxın məsafədən atəş açıblar.

Cahangir. Ola bilər... (*Pauza*). Lap kibritlə də yandıra bilərlər. (*Durbini gözünə yaxınlaşdırır, başını qaldırıb uzaqlara baxır*). Hər tərəf tüstüdür. Başqa heç nə görmək mümkün deyil.

Aslanov. Bircə uşaqlarla əlaqə yarada bilsəydik...

Cahangir. Məncə, biz öz dəstəməzlə yalnız gecə əlaqə yaradıb birləşə bilərik... Qaranlıqda atılan fişəng bizə bir işarə verər - hardadırlar...

Aslanov. Elədir...

Cahangir. Yanıq iyi gəlir. Hiss edirsən? Elə bil meşədə yanğın var...

Aslanov. Bu alçaqlar təkce insanları yox, bu tərəfin dilsiz-ağızsız heyvanlarını, quşlarını, hətta, daşını-ağacını da düşmənlər bilirlər.

Cahangir. Bu, təkce nifrət deyil, bəlkə də hələ elmin yaxşı öyrənə bilmədiyi bir xəstəlikdir. O xəstəliyin mənəzi - mənası bundan ibarətdir ki, biz özümüzmə məxsus olmayan hər şeyi didməli, qırmalı, əzməli, dağıtmalı, məhv etməliyik.

Aslanov. Bu cür xəstələri iynə-dərmanla sağaltmaq qəti mümkün deyil. Hərbin öz qanunları var...

Cahangir. Bu, ruhi-mənəvi xəstəlikdir...

Aslanov (*çiyindəki silaha işarə ilə*). Onların iynə-dərmanı bax budur.

Cahangir. Yox, silahla sağaltmaq da ağlabatan deyil.

Aslanov. Bəs onda çarə nədir, nədədir, komandır?

Cahangir. Aslanov, faşistlər bunlardan da betər idi. Onlar necə sağaldı?

Aslanov. Necə sağalacaqlar, burunları ovulandan sonra haqq yoluna qayıtdılar... Mən başqa bir yol bilmirəm...

Cahangir. Yollar çoxdur, Aslanov. Amma sənin dediyin yol ən sonuncusudur..

Aslanov. Mən sırası bir əsgərəm, komandır. Elə böyük hərbi savadım da yoxdur. Amma anladığım budur ki, pazı yalnız pazla çıxarmaq olar... Kobud ifadəmə görə üzr istəyirəm. Müharibənin öz qanunları var axı...

Meşədəki quşların cəh-cəhi eşidilir.

Cahangir. Eşidirsən?

Aslanov. Eşidirəm, eşidirəm. Çox gözəl oxuyurlar... Elə bil onlar yazı qarşılayırlar. Halbuki hələ payızdır. Deyəsən, quşlar fəsilləri səhv salıblar.

Cahangir. Məncə, quşlar da adamlar kimi təbiətin bütün fəsillərini sevir-lər.

Aslanov. Yəqin ağaclar da adamlar kimi qışın - soyuğun yaxınlaşdığını hiss edir, buna görə də libaslarını soyunmağa tələsmirlər.

Cahangir (*ani fikrə gedir*). Yaxşı xatırlayıram, bizim oxuduğumuz hərbi məktəbin yaxınlığında da bax elə bu cür bir, hələ bir az da böyük bir meşə vardı. Mən arada meşəyə gedər, ağacların altında uzanar, ya kitab oxuyar, ya da quşların səsinə qulaq asardım... Yadımdadır, meşədə, bax, elə bu cür bir tala vardı. Betonla örtülmüşdü, arada ondan əsgər və zabitlər rəqs meydançası kimi də istifadə edirdilər. Amma oralara payız çox tez gəlirdi. Qızı-lı yarpaqların xışiltısı hələ də qulağımdan çəkilməyib. Payızın nəfəsi çəkilmə-miş, meşə qalın qar örtüyünə bürünərdi... Hə, oralar az qala ilin yarısını qı-şın “nəzarəti altında” olardı. Təbiət hər yerdə gözəldir. Mənsə bir cənub ada-mı kimi öz yerlərimizi daha çox sevirəm...

Aslanov. Hmmm... Yaxşı vaxtlar olub. Meşə, tala, rəqs, heyvanlar, quş-lar...

Cahangir. Aslanov, mənə elə gəlir ki, hər yerin quşlarının, lap elə heyvan-larının da öz dili olur...

Aslanov. Necə yeni, komandır, “öz dili”? Düzü, başa düşmədim.

Cahangir. Belə deyək də... Sanki hər xalqın öz ərazisindəki quşların-hey-vanların öz dili olur. Məsələn, şimal ölkələrindəki quşların dili ilə qərb və ya şərq ölkələrindəki quşların dili arasında fərqlər var... Elə adamlar kimi. Mən öz ehtimalımı deyirəm.

Aslanov. Hə, belə de... Yaxşı, bəs onda durnalar? Onlar az qala bütün dünyanı gəzirlər... Özləri də eyni qaydada qıy vurur, bir-birlərini anlayırlar.

Cahangir. Hə, bunu düz deyirsən. Onların səsləri-nidaları hər yerdə eyni-dir. Hamısı bir-birini bir qıydan anlayır. Ola bilsin ki, başqa quşlardan fərqli olaraq, dünyadakı bütün durnaların hamısının dili eynidir. Ya da ki, onlar “po-liqlotdurlar”... Bilirsən poliqlot nədir?..

Gülüşürlər.

Aslanov. Bəli, əlbəttə bilirəm, komandır, bilirəm “poliqlot” nədir - yeni çox dil bilən... Hətta “politoloq” nədir, onu da bilirəm. (*Gülür*). Orta məktəbdə yax-şı oxumuşam... (*Ciddiləşir*). Komandır, mən də təbiəti çox sevirəm. Kendi-miz meşənin ətəyində idi. Amma quşlardan daha çox, yarpaqların səsinə din-ləməyi xoşlayıram. Bəzən yarpaqlar səs-səsə verib qəribə səslər çıxarırlar. O vaxt mənə də ürəyimdə qəribə bir melodiya səslənir.

Cahangir. Sən lap romantiksənmiş ki, Aslanov... (*Pauza*). Özün də, hələ evli deyilsən...

Aslanov. Bəli, düz buyurursuz. Hələ ailə qurmamışam, subayam.

Cahangir. Amma yəqin ki, gözaltın var.

Aslanov. Üzr istəyirəm... Nişanlım var. Dava başlayanda evdə dura bil-mədim. Orduya könüllü gəlmişəm.

Cahangir. İnşallah, tezliklə dava-şava başa çatır. Toyunu edərsən. Bizim uşaqların hamısı iştirak edəcək sənə toyunda. Qoy qulağımız tək-cə top-tü-fəng yox, musiqi səsi də eşitsin. Bu quşların səsi kimi gözəl, təbii musiqi sə-si...

Aslanov. Sağlıq olsun...

Quşların cəh-cəhi qəfildən kəsilir.

Cahangir. Eşidirsən?

Aslanov. Nədənsə quşların səsi xırp kəsildi birdən...

Cahangir. Bir diqqət elə. *(Pauza)*. Meşədən səs gəlir. Elə bil quru ağaclar ayaq altında qalıb şaqqıltı ilə qırılır..

Aslanov. Komandır, düzü, mən elə bir səs-filan eşitmirəm...

Cahangir *(diqqətlə dinləyir)*. Meşədə kimsə var. *(Durbinlə ətrafa baxır)*. Heç kəs gözə dəyməsə də, yaxınlıqda adam hənirtisi duyuram. Peşə intuisiyam məni heç vaxt aldatmaz. Kənara çəkilmək, heç olmasa meşənin sıxlığına doğru getmək lazımdır. Tez ol, Aslanov...

Aslanov. Oldu, baş üstə, komandır... Mühəribənin öz qanunları var.

Onlar hərbi çantalarını götürüb kənara çəkilir, gözdən itirlər. Həyəcanlı musiqi.

Rafael və Viktorina görünürlər. Hər ikisi hərbi geyimdədir. Onlar çiyinlərindəki çanta və silahları yerə qoyub dərindən nəfəs alırlar. Musiqi sədası tədricən azalır.

Rafael. Deyəsən, yolu azmışıq.

Viktorina. İndi ya xəritəyə, ya da kompas baxmaq lazımdır.

Rafael. Burada xəritənin-kompasın nə xeyri? Tanımadığım yerlərdir.

Viktorina. Necə yeni "tanımadığım yerlər"? Bəyəm bura sizin torpaqlar deyil?

Rafael. Yox, haradan bizim torpaqlar oldu?.. Bir də ki, mən şəhərdə doğulub böyümüşəm.

Viktorina. Bəs demirdin ki, biz öz torpaqlarımızın müdafiəsi uğrunda vuruşuruq?

Rafael. Hə, deyirdim... Amma bu, gənc əsgərlərə ünvanlanmış bir çağırış idi. Biz onları başqa cür necə döyüşə səfərbər edə bilərik?

Viktorina. Yaxşı, bəs onda mən nə uğrunda vuruşuram? *(Gülür)*. Bəlkə mənə aid olan bu suala sən cavab verəsən?

Rafael *(bir qədər fikrə gedir)*. Hmmm... Sən qəliz sual verirsən, Viktorina. Lap elə öz adın kimi... Yəni viktorina sualı kimi bir şey... Krossvordda-viktorinada da olan suallara da gərək dəqiq cavab verəsən... Məsələ belədir: sənə bizim orduda yüksək maaş verilir. Çünki sən özün də yüksək səviyyəli atıcısan. Bizim orduda sən kimi dörd-beş snayper ola, ya olmaya. Özü də qəribədir ki, bizim ordunun ən yaxşı atıcıları məhz qadınlardır.

Viktorina. Düzdür, mən burada yaxşı donluq alıram. Amma orasını da deyim ki, məni buraya çəkib gətirən təkə pul yox, həm də canımdakı eşq və damarımdakı qandır.

Rafael. Eşq, qan... O, nə eşqdır, nə qandır elə?

Viktorina. Vətən eşqi... Xalqıma, vətənime olan eşq.

Rafael. Axı sən tamamilə özgə bir ölkədə doğulub böyümüsən.

Viktorina. Nə olsun ki? Atam mənə həmişə deyirdi ki, öz tarixi vətəninə daim sadıq ol, onu sev, onun eşqi ilə yaşa.

Rafael. Mən bir az da təəccüblənirəm.

Viktorina. Niyə? Nəyə inanmırsan sən?

Rafael. Gəl açıq danışaq, Viktorina. (*Gülümsəyir*). Bizim ordudakı muhdulları buraya çəkib gətirən yalnız pul eşqidir. Məncə, elə səni də...

Viktorina. Olsun. Sən elə belə də düşün... Amma mənim canımdakı eşqi hər adam duya bilməz.

Rafael. Ola bilər... (*Ciddiləşir*). Bura bax, Viktorina. Madam ki, romantik tona keçdin, onda sənə bir sual verim: necə oldu ki, bu peşəni seçdin?

Viktorina. Snayperlik peşəsinə mən elə-belə yiyələnməmişəm... Bu, uzun əhvalatdır. Başıma gələn hadisələrin hamısını yazsam, gərək çoxseriyalı bir film çəkilsin. Qısaca onu deyə bilərəm ki, mənim atam mahir ovçu idi, özümse gəncliyimdə model olmuşam.

Rafael. Axı sən indi də gəncsən.

Viktorina. Düzdür... Demək istəyirəm ki, ilk gəncliyimdə... Bəli, bir müddət yaraşıqlı, populyar bir model kimi az qala dünyanın yarısını gəzmişəm. Sonra mən sevdiyim adam tərəfindən aldadıldım, ağır bir zərbə aldım... Nə isə, keçmişə qayıtmaq istəmirəm.

Rafael. Hmmm... Deməli, belə. Eşq və qan məsələsinin sirri yavaş-yavaş aydınlaşır... Ortada vətən-torpaq eşqindən daha çox, qəlbinin dərinliyində kiməsə odu-alovlu bir eşq varmış. Və indi dediyindən belə başa düşmək olar ki, sən atıcılığı kimdənsə intiqam almaq, qan tökmək üçün öyrənmişən.

Viktorina. Eybi yox, qoy belə olsun. Yəni sən bu cür anla... Atıcılıq da mənim bir eşqidir... (*Gülür*). Elə tüfəng də mənim ilk eşqimin bir rəngi, bir nişanəsidir. (*Çiyindəki silaha işarə ilə*). Hələ uşaqlıqdan at belində atamla ova çox getmişəm. Mindiyim atın altımda necə şahə qalxdığını, necə ləngər vurduğunu, necə kişnədiyini indi də xatırlayıram... İha-ha-ha... (*At kimi "kişnəyir"*). Anlayırsan? Mən sənə at deyirəm ey, at... Hə, bax, belə... İiiha-ha-ha... (*Yenə at kimi "kişnəyərk" əllərini qaldırıb yambızını silkələyir, ayaqlarını bərk-bərk yerə vurur*). Hə, necədir? Səndə bizim atımız haqda bir təsəvvür yarandı? İiiha-ha-ha...

Rafael. Sən nə edirsən? Birdən eşidən olar. Elə bilərlər meşədə ya at, ya da ki, atlı var...

Viktorina. Bax, bunu düz deyirsən. O günlərim yada düşəndə özümü həmişə unuduram. Dediym odur ki, elə o vaxtlar da mahir atıcı idim... Amma sonralar heyvanları yox, adamları nişan almaq qərarına gəldim.

Rafael. Yəqin ki, səni aldadan, sənə xəyanət edən adama da atəş açmışsan. (*Gülür*). Zarafat edirəm. (*Ciddiləşir*). Amma bir yandan da düz deyirəm... Axı sən snaypersən.

Viktorina. Zarafatlıq bir şey yoxdur. Sən doğru deyirsən. Mənim həyatımı zəhərləyən, taleyimlə oynayan, mənə xəyanət edən adam sinəsinin ortasından, düz ürəyinin başından vurduğum ilk canlı hədəf oldu.

Rafael. Sən belə imişsən... Bəs buna görə tutmadılar səni?

Viktorina. Bəli, mən o adama görə bir müddət cəza çəkəsi oldum. Sonra... Hə, sonra, yeni azadlığa çıxandan sonra, bax, bu peşəni seçməli oldum. Axı ilk sınaqdan yaxşı keçmişdim. Beləliklə də oldum snayper.

Rafael (*əlini qulağına yaxınlaşdırıb diqqətlə ətrafı dinləyir*). Eşidirsən?

Viktorina. Nəyi?

Rafael. Sanki yaxınlıqda kimsə var. Ayaq səsləri eşidirəm. Qorxuram mühasirəyə düşək.

Viktorina. Ölümdən qorxursan?

Rafael. Diri-diri ələ keçməkdən daha çox qorxuram.

Viktorina. Elədir... Mən də məhz bundan qorxuram. Bu geyimdə ələ keçsəm, gör başıma nə oyun açarlar.

Rafael. Bəlkə də səni qadın olduğuna görə bağışlayarlar. Amma məni...

Viktorina. Bəli, bəlkə də qadın olduğuma görə bağışlayarlar. (*Mənalı tərzdə*). Amma hərbi olduğuma görə çətin ki, bağışlayalar.

Rafael. Hə, bunu düz deyirsən... Bəs nə edək? Əgər birdən doğrudan da, nəse baş versə...

Viktorina. Buna görə də mən indi hərbi, snayperçi yox, qadın olmaq istəyirəm.

Rafael. Bu, necə olur? "Qadın olmaq"...

Viktorina. Çox sadə. Hərbi geyimimi soyunub qadın paltarımı geyirəm. Vəssalam. İşdir şayəd, birdən əsir-zad düşsək deyərsən ki, bu qadın mülki bir adamdır, yolu azıb, mənə qoşulub, evinə yola salmaq istəyirəm... Nə isə özün daha inandırıcı bir şey fikirləşib taparsan... Hə, tapdim, deyərsən ki, xaricdən gəlib, sülh yaradan beynəlxalq təşkilatı təmsil edir... İndi tək-cə geyimimi dəyişmək qalır.

Rafael. Təki heç kəsə ilişib eləməyək... Əsas məsələ budur. Yaxşı, bəs sənə o istədiyin geyim-kecimi haradan tapaq bu meşədə?..

Viktorina. O paltar burada, mənim əlimin altındadır. (*Əlini yerdəki çantaya atır*). Komandır, indi isə icazə ver, öz qadın paltarımı geyinim.

Rafael. Daha mənim sənə sözüüm yoxdur. Elə bilirdim çantadakı sur-satdır (*Öz-özünə dodaqaltı mızıldanır*). Hmmm... Qadın olmaq istəyir. Ona qalmış mən də kişi olmaq istəyirəm. (*Qadına sarı*). Özün bilərsən, nə edirsən et... İstəyirsən geyin, istəyirsən soyun.

Viktorina. Həm soyunacam, həm də geyinəcəm. Elə isə, üzünü yana çevir. Lap elə baxa da bilərsən... Mənim üçün elə bir fərqi yoxdur.

Rafael. Elə mənim üçün də...

Rafael üzünü yana çevirir. Viktorina üst paltarını və çiyindəki silahı çantaya yığır, çantadan çıxardığı paltarları geyə-geyə danışır.

Viktorina. Bax, bu mənim ayaqqabım, bu mənim donum, bu mənim sırğam... Hə, bunları geyirəm... (*Cəld hərəkətlə paltarları qablaşdırır*). Bax bu mənim silahım, bu mənim çəkməm, bu papağım-bunların hamısını qatlayıb qoyuram çantama. Bu da mənim dodaq boyam (*Əynini geyib əlindəki güzgüyə baxır, dodağına boya çəkir, nazlana-nazlana özünü səliqəyə salır*). Deyəsən, get-gedə qadına çevrilirəm. (*Çantadan çıxartdığı kiçik tapançanı əlinə götürüb o üz-bu üzünə diqqətlə baxır, yuxarı qaldıraraq sanki kimisə nişan alır, sonra nəse fikirləşib onu pencəyin cibinə qoyur*). Bu kiçik hədiyyəni isə hələlik bərayi-ehtiyat götürüb cibimə qoyuram... (*Pauza*). İndi sanki birdən-birə hiss etdim ki, qadın olmaq hərbi olmaqdan daha şərəflidir. (*Rafaelə*).

Rafael. Geyindin?

Viktorina. Ehey, deyəsən, gözünün altından mənə baxırsan...

Rafael. Qətiyyə... Mən yad qadınlara baxmıram.

Viktorina. Bəs niyə baxmırsan? Bəyəm kişi deyilsən?

Rafael. Mən? Mən kişiyəm e... Amma sən... sən...

Viktorina. Mən qadın deyiləm hə? (*Yaxınlaşıb düz onun qarşısında durur*). Mən? İndi səni başa salaram. (*Əlini cibinə atıb tapançanı çıxarır, ona sarı tuşlayır*). Bilərsən mən kiməm. Əllər yuxarı.

Rafael geri çəkilib qorxu, təəccüb və heyretlə paltarını dəyişmiş qadına baxır. Hiss olunur ki, qadının gözəlliyi onu cəlb etsə də, üstünə tuşlanan silah onu vahimələndirir. Əllərini qaldırır.

Rafael. Dayan. Nə edirsən? Allah xatirinə, əl saxla!..

Viktorina. Xeyr. Elə iş yoxdur. Sən başınla cavab verəcəksən...

Rafael irəli atılıb qadını qucaqlayır, onu tərksilah etmək istəyir. Viktorina ilə əlbəyaxa olurlar. Qadının əlindəki silah açılır. Onlar qorxub geri çəkilirlər. Rafael silahı Viktorinanın əlindən alıb yaxınlıqdakı ağacın koğuşuna qoyur. Sonra addımlarla bir-birinə yaxınlaşırlar. Kişi əlini qadının çiyninə qoyub diqqətlə onu süzür. Qucaqlayırlar.

Rafael. Viktorina...

Viktorina. Rafael...

Rafael. Sən beləysənmiş...

Viktorina. Mən silahsız olanda özümü çox gücsüz, zəif hesab edirəm.

Rafael. Bax, sən indi əsl qadınsan... Qoy hələ silahın və hərbi geyimin səndən bir müddət uzaq olsun. Sən qadın kimi daha güclüsən.

Viktorina. Sən elə düşünürsən?

Rafael. Bəli, Viktorina...

Viktorina. Rafael... Mən... Sən... Biz birlikdə...

Cahangir və Aslanov görünür.

Cahangir (*uca səsə*). Əllər yuxarı!

Aslanov. Silahları yerə atın!..

Rafael və Viktorina diksinib geri çəkilir, çaşqın-çaşqın qəfil peyda olmuş döyüşçü geyimindəki adamlara baxırlar. Rafael çiynlərindəki silahı yerə atır. Hər ikisi əllərini yuxarı qaldırır.

Cahangir (*Aslanova*). Silahı götür.

Aslanov. Baş üstə, yoldaş komandır. (*Yerdəki silahı götürüb diqqətlə güllə darağına - sandıqçaya baxır, sonra silahı çiynindən aşırır*). İçində güllə yoxdur. Amma bayaq atəş səsi gəldi.

Cahangir. Onların üst-başını yoxla.

Aslanov. Baş üstə, yoldaş komandır.

Aslanov əli ilə Rafael və Viktorinanın cibini, üst-başını yoxlayır.

Cahangir. Çantaları da nəzərdən keçir. Yəqin ki, içində sursat var.

Aslanov. Oldu, komandır. (*Viktorinaya*). Bəs sən silahın hanı?

Viktorina. Mən...

Rafael. Biz...

Viktorina. Bilirsiniz, mən, o, biz...

Cahangir. Dedim ki, əllər yuxarı. Siz əsirsiz.

Aslanov (*yerdəki çantaları yoxlayaraq*). Çantaların birində silah var. O birində yoxdur... Hə, (*Rafaeli göstərir*) bunun silahı mənim çiyindəkdir. (*Əli ilə öz çiyindəki silaha işarə edir*). Bu isə bu xanım qızın silahı... (*Viktorinanın çantasından silahı çıxararaq sandıqçanı yoxlayır*). Üç daraq güllə bu çantada, iki daraqsa o birindədir... (*Həmin silahı da çiyindən asır. Öz silahını isə bərk-bərk sinəsinə sıxır*). Hə, bax belə. Pis qənimətlər deyil. Hərbin öz qanunları var.

Viktorina. O çantadakı silah mənim deyil. Mən...

Aslanov. Bəs kimindir? Yoxsa mənim silahımdır, gəlib girib sənə çantana?

Viktorina. Yaralı bir əsgərin... O əsgərin özünü döyüş meydanından çıxarıb apardılar. Mənsə onun yerə atılıb qalmış çantasını tapıb götürdüm.

Cahangir. Yaxşı, xanım, siz o "yaralı əsgərin" yanında nə gəzirdiniz? Ümumiyyətlə, deyin görək, siz özünüz kimsiniz? (*Rafaelə*). Əllər yuxarı.

Viktorina. Mən yüksək səviyyəli Beynəlxalq təşkilatı təmsil edirəm. Sülh missiyasını yerinə...

Aslanov. Hmmm... Sülh yaratmağa gəlib. (*Rafaelə baxıb istehza ilə*). Hərbin öz qanunları var. (*Rafaelə*). Yoxsa sən də sülhsevər qüvvələri təmsil edirsən?

Rafael. Xeyr, mən əsgərəm. (*Cahangirə baxır*). Əsgərin borcu odur ki...

Aslanov. Bura bax, nə boş-boş danışsan? Sən əsgər yox, zabitsən. Bəyəm mən sizin paqonu, sizin çini tanımıram? (*Əli ilə onun çiyinə, paqonuna vurur*). Əlbəttə, tanıyıram. Əsgər mənəm... (*Əli ilə öz çiyinə işarə edir*). Mənəm əsgər. O kişi də mənim komandirmdir. (*Əli ilə Cahangirə işarə edir*). Əsgərə bir bax... Hələ danışmağa üzləri də var.

Söhbət əsnasında Cahangir və Rafael altdan-altdan diqqətlə bir-birlərini süzürlər.

Rafael. Muradbekov? Mən səhv etmirəm ki?

Aslanov. Muradbeyli... (*Heyrətlə*). Bu nə deyir?

Rafael. Cahangir?

Cahangir. Rafael? Rafael Adamoviç... Hə, deməli, bu sən sən...

Aslanov. Bıy... Bu nə işdir belə? (*Diqqətlə onlara, sonra Viktorinaya baxır*). Vallah, mən heç nə anlamıram. Hərbin öz qanunları var.

Cahangir (*Aslanova*). Biz bu adamla vaxtilə eyni hərbi hissədə qulluq etmişik.

Viktorina. Aaaa... Nə yaxşı oldu.

Rafael. Biz dost olmuşuq...

Viktorina. Nə gözəl...

Aslanov. Dost olduğun adamın torpağında indi düşmənçilik edirsən?

Rafael. İcazə versəniz əlimi yanıma salar, yaxud köhnə dostumun əllərini sıxaram... Onsuz da əliyalınıq...

Cahangir. Əlinizi yanınıza salın. Amma görüşməyə ehtiyac yoxdur. Bir də ki, Rafael, sənə əlin qana batıb...

Viktorina. Siz ki, dost olmusunuz...

Aslanov. Nə dost? Beləsindən dost olar? Dostlara bir bax.

Rafael qollarını yanına salıb bir müddət əlini ovuşdurur, sonra yaxınlıqdakı kötüyün üstündə əyləşir, başını aşağı salır.

Rafael. Gör bir biz harada üz-üzə gəldik. (*Sanki öz-özünə*). Heç ağılıma gəlməzdi...

Aslanov. Adamın ağına gəlməyənlər bəzən başına gəlir.

Cahangir. Hmmm... Belə-belə işlər. Bayaq sənə bir sual verildi, amma sən deyəsən, o sualdan yayınmaq istəyirsən.

Rafael (*başını qaldırıb Cahangirə baxır*). Hansı sualdan?

Cahangir. Siz buraya nə üçün gəlmisiz? İndiki halda sual konkret olaraq sənə ünvanlanıb: burada nə gəzirsən, Rafael Adamoviç?

Rafael. Nə gəzirsən deyəndə ki... Bura döyüş bölgəsidir. Mən də əmrə tabe adamam... (*Ayağa durur*). Biz hamımız, sən də, mən də buraya özümüz gəlməmişik. Bizi bu od-alovun içinə...

Cahangir. Əmrə tabe adam... Rafael Adamoviç... Hmmm... Axı bura sizə məxsus olan ərazidən çox-çox uzaqdır. Sən yad torpaqdasan...

Rafael. Mən də sənə kimi əmrə gəlmişəm. Könüllü gəlməmişəm ki...

Cahangir. Əmrə, ya əmrsiz... Bunun mətləbə dəxli yoxdur. Bax ayağımın altındakı bu torpaq mənə, bizə məxsusdur. Fakt budur ki, mən öz torpağımızı uğrunda vuruşuram. Bəs sən? Sən nəyin, kimin uğrunda vuruşursan? Mən öz əhalimizi, öz soydaşlarımı müdafiə etmək üçün əlimə silah götürmüşəm. Bəs sən? Sən buraya kimi kimdən qorumağa gəlmisən, Rafael Adamoviç?

Aslanov. Bayaq dostluqdan dəm vururdun. İndi kişinin sualına cavab ver... Hərbin öz qanunları var.

Viktorina. Rafael düz deyir də... Onun nə günahı? Göndəriblər, o da gəlib. Bəyəm o, özbaşınadır? (*Aslanova*). Bəli, düz deyirsiniz, hərbin öz qanunları var.

Aslanov (*Viktorinaya*). Bura bax, başqasının yerinə cavab vermə. İndi sən özün də bəzi mətləbləri açıb deməli olacaqsan...

Cahangir. Mən öz sualıma cavab gözləyirəm, Rafael.

Rafael. Əslində, o suala Viktorina cavab verdi...

Aslanov. Viktorina? Sən viktorinasan?

Viktorina. Bəli, mən Viktorinayam...

Aslanov. Mən lap uşaqlıqdan viktorina sevən olmuşam...

Hamı gülür.

Viktorina. Yenə sevə bilərsən...

Aslanov. Yox ey... O mənada yox. Viktorinada maraqlı suallar olurdu... O da krossvord kimi bir şeydi. Mən orada boş xanaları doldurmağı xoşlardım.

Viktorina. Elə mənim taleyimdə, həyatımda da boş xanalar çoxdur. İndi-yəcən o boşluğu dolduran bir adam tapılmayıb.

Aslanov. Ay qız, sarı simə vurmaq lazım deyil. Bu da Viktorina olubmuş... Paho. Mühəribənin öz qanunları var... (*Rafaelə*). Adamoviç, komandir sənədən cavab gözləyir. Nə olsun ki, vaxtilə bir yerdə qulluq etmisiz. Mənimlə birgə qulluq edənlər də az olmayıb. Bunun məsələyə nə dəxli? Axı hərbin öz qanunları var.

Rafael. Bura baxın, əgər sizdən yuxarıdakı komandirlər əmr verərsə, o əmrdən yayına bilərsizmi?

Cahangir. Baxır o əmr nə məqsədlə verilir...

Rafael. Bu, həmişə belə olub. Axı biz birinci gün deyil ki orduda qulluq edirik...

Aslanov. Nə? Nə birinci-ikinci gün? Sən suala düzgün cavab ver. Hərbin öz qanunları olur.

Rafael. Bəli. Elədir. Hərbin öz qanunları olur. Biz hərbi and içərkən bütün əmrləri sözsüz yerinə yetirəcəyimizi... yetirəcəyimizə... söz vermişik, and içmişik və...

Cahangir. Dayan, Rafael Adamoviç... (*Rafaelə yaxınlaşır*). Bəyəm sizə and içdirəndə boynunuza qoyublar ki, gedib yad torpaqda vuruşacaq, vuruşduğunuz yerlərdə yaşayan dinc əhaliyə divan tutacaqsız? (*Onun yaxasından yapışır*). Siz and içmisiz ki, qocaları, körpələri qıracaq, qız-gəlini əsir götürüb qul kimi işlədəcəksiz? Siz and içmisiz ki, adamların illər, əsrlər boyu qan-tərlə tikdikləri evləri, sarayları, qəsrləri, mülkləri darmadağın edəcəksiz? Bəyəm siz and içmisiz ki, taladığınız yerlərə od vurub yandıracaqsız? Bəlkə siz ayağınız dəyən yerləri xarabalığa çevirmək üçün də and içmisiz? (*Pauza*). Sənin, sizin hərbi and bu cürdürmü? (*üzünü yana çevirib ondan bir qəddər uzaqlaşır*). Cavab ver. Niyə susursan?

Rafael. Mən... Biz and içmişik ki, öz torpaqlarımızı göz bəbəyi kimi qoruyacağıq. Başqa heç nə...

Cahangir. "Öz torpaqlarımızı"... Bəyəm bura sizin torpağınızdır ki, onu da qoruyasız? Bəyəm biz yadelli işğalçılıq? Bəyəm biz kiminsə torpağına göz dikmişik? Bəyəm sən özün bilmirsən ki, bu yerlərin sahibi kimdir? Bəyəm sən anlamırsan ki, böyük bir cinayət törətmişən?

Aslanov. Niyə bilmir? Yaxşı bilir. Hələ bir bunun dili də var danışmağa. "Öz torpaqlarımızı..." Axı sənin burada nə itin azıb? Burada sizin torpağınız nə gəzir, ay adamlığı olmayan Adamoviç? Bəyəm sən bilmirsən ki, bura bizim torpaqlardır?.. Bax, ora bizim qəsəbədir. Mən özüm orada doğulmuşam. Görürsən? (*Əlini uzaqlara sarı uzadır*). Bax sağ tərəf əkin, sol tərəf biçin sahələrimiz olub. O tərəfsə bizim bağ yerlərimizdir. Odur bax, dünən partlatdığınız o körpünü də bizimkilər neçə il əvvəl tikib. O da sizin bu gün minaladığınız yollar. (*Cahangirə sarı dönür*). Komandir, icazə verin bu adamlıqdan uzaq olan Adamoviçi... (*Silahı hiddətlə öz sinəsinə sıxır*). Hərbin öz qanunları olur axı...

Viktorina. Sizin çox alicənab komandiriniz var. Onun necə centlmen, necə kübar adam olduğu elə üz-gözündən oxunur.

Aslanov. Alicənab... Amma baxan kimi görünür ki, bu Adamoviç elə sənin özün boyda, özü də həlli çətin olan bir viktorinadır. Hələ nə sənin özünün, nə də sənin bu Adamoviçinin xanalarındakı sualların heç birinin aydın cavabı görünmür. Sən özün kimsən axı?

Rafael. O xanım xarici bir vətəndaşdır.

Viktorina. Bəli, hamı məni madumazel Viktorina kimi tanıyır. Mənim çiyinə çox ağır bir yük, yeni sülh missiyası düşür...

Aslanov. Sülh missiyası... Oho... Bir sözə fikir ver... Yox bir, sülh göyərçini.

Cahangir. Yaxşı, madumazel Viktorina, elə isə deyın görək, o missiyanı niyə məhz burada, bu meşədə yerinə yetirmək qərarına gəlmisiz?

Viktorina. Çox orijinal sualdır. Gərək belə suala konstruktiv cavab verəsən. Mən və təşkilatımızın digər üzvləri belə bir qərara gəldik ki, baş verənlərlə məhz hadisə yerində tanış olaq. Bizim heyət bir neçə gündən sonra sizin əsgər və komandirlərlə görüşməyi planlaşdırırdı...

Aslanov. Onlar da yəqin ki, sən kimi xanaları boş viktorinalardır...

Cahangir. Rafael, şəxsən sən özün bu xanımın dediklərinə nə dərəcədə inanırsan?

Rafael. Mən Viktorina ilə bu son günlərdə tanış olmuşam. Düz deyir, xarici ölkə vətəndaşıdır.

Cahangir. Mənim eşitdiyimə görə, sizin orduda xaricdən gəlmiş bir neçə qadın snayper də xidmət edir. Bu da onlardan biri deyil ki?

Viktorina. Bıy, siz nə danışırırsız? Mən heç quşa güllə ata bilmərəm, o ki adam ola.

Aslanov. Amma mənim bildiyimə görə atıcılar quşu gözündən, həm də nəinki gözündən, lap elə dimdiyindən vururlar.

Viktorina. Axı mən... İnanmırsız mənə?

Cahangir. Biz hər şeyi aydınlaşdıracağıq... Darıxmayın.

Viktorina. Axı siz Rafaellə dost olmusuz.

Rafael. Bəli, Cahangir ilə bizim dostluğumuzun tarixi uzaqlara gedib çıxır. Biz elə indi də dostuq.

Cahangir. Xeyr, Rafael Adamoviç, biz dost deyilik. Biz əks səngərlərdəyik.

Rafael. Bu dünyada ən bədbəxt peşə bilirsiniz nədir? (*Pauza*). Hərbçi olmaq. Əmrin, özündən yuxarıda duranın qulu olmaq. Mənim günahım nədir? Deyirlər get-gedirəm, deyirlər gəl-gəlirəm. Bəyəm bizim öz başımız öz əlimizdədir ki, bir müstəqil qərar da qəbul edək.

Cahangir. Əlbəttə, başqa, yad bir ölkənin torpağına soxulub müharibə etmək nəinki bədbəxtlik, hətta cinayətdir. Siz cinayət etmisiz. O cümlədən sən özün... Amma mən özümü qətiyyənlə bədbəxt hesab etmirəm. Çünki mən öz torpağımı özgələrdən qoruyuram.

Viktorina. Belə çıxır ki, siz bizi azad buraxmaq niyyətində deyilsiz.

Cahangir. Xeyr. İndiki halda bu barədə danışmaq belə gülüncdür... Hər şey araşdırılacaq, öyrəniləcək, dəqiqləşdiriləcək, yalnız bundan sonra konkret qərar çıxarılaçaq.

Viktorina. Bu, dövlətlər arasında nifaq salmaq deməkdir. Unutmayın ki, mən burada sülhpərvər qüvvələri təmsil edirəm. Mən...

Aslanov. Gəlib meşədə sülh yaradır. Nə gözəl məsələdir... Hərbin öz qanunları olur.

Viktorina. Bəli, məhz hərbin öz qanunları olur. Mən bu qanunları pis bilmirəm.

Aslanov. Əlbəttə, bilirsən. Elə mən də bunu deyirəm...

Cahangir. Rafael Adamoviç, yəqin ki, sən müharibə başlayandan orduda qulluq edirsən...

Rafael. Məni aldadıb gətirdilər. Çox şey vəd etmişdilər.

Cahangir. Yəqin ki, hətta müdafiə naziri postunu da vəd ediblərmiş...

Rafael. Yox, söhbət postdan getmir...

Cahangir. Bəs nədən gedir söhbət?

Rafael. Mən hərbiçisi olsam da, mülki vəzifədə çalışmaq istəyirdim.

Cahangir. İndi deyirsən inanaq sənə, Rafael Adamoviç?

Rafael. Mən həqiqəti deyirəm.

Cahangir. Axı sən bir vaxtlar, hələ uşaqlıqdan hərbiçi olmaq arzusu ilə yaşadığını deyirdin...

Rafael. Düzdür, deyirdim. Amma sonra bu arzuların puç olduğunu anladım. Anladım ki, insan öldürmək bir peşə deyil...

Qəflətən şiddətli gurultu eşidilir. Hamı cəld aşağı oturur.

Cahangir (Rafaelə). Budur, siz tərəfdən atırlar.

Rafael. Yox... Məncə, bizimkilər o tərəfki cinahı tərk ediblər.

Aslanov. Komandır, bu tərəfə mərmə düşə bilər.

Viktorina. Əlbəttə, biz burada hər dəqiqə təsadüfi gülləyə tuş ola bilərik.

Rafael. Yaxşısı budur meşənin dərinliyinə tərəf çəkilib.

Viktorina. Hə, bax, bu yaxşı fikirdir.

Aslanov. Meşədən heç yer görünmür. Yənə bura yaxşıdır.

Cahangir (durbanla uzaqlara baxır). Yalnız tüstü görünür... Tüstü.

Aslanov. Yandıрмаq işinə bunlar baxır. (Qəzəblə). Bunların atasına od vurub yandıрмаq lazımdır. Hərbin öz qanunları olur.

Viktorina. Mən qorxuram... Bu talaya hər dəqiqə mərmə düşə bilər.

Aslanov. Siz özünüzkülərə işarə verməyə, buraya heç kəs atəş açmaz.

Viktorina. Yəqin ki, siz zarafat edirsiniz. Biz necə işarə verə bilərik?

Aslanov. Biz nə bilək ki, meşəyə can atmaqda sizin məqsədiniz nədir?

Cahangir. Meşənin dərinliyinə çəkilməyə bir ehtiyac yoxdur.

Rafael. Düşünürəm ki, təhlükəsizlik baxımından bu daha...

Cahangir. Biz buradan ətrafı daha yaxşı müşahidə edə bilirik. Meşədə yarpaqların arasından heç nə seçilmir.

Rafael. Orası elədir... Qəribədir, artıq payız gəlib, amma ağaclar sanki təzəcə yarpaqlayıb.

Viktorina (Cahangirə). Cənab komandır...

Cahangir. Buyurun. Eşidirəm...

Viktorina. Bəlkə icazə verəsiniz...

Cahangir. Nəyə?

Viktorina. Bizə... Yolumuza davam edək. Olar?

Cahangir. Belə bir planımız yoxdur.

Viktorina. Axı siz Adamoviçlə dost olmusuz.

Cahangir. İndi biz ayrı-ayrı səngərlərdəyik. Özü də həmin səngərlərdə üz bəüz dayanmışıq...

Viktorina. Şəxsən mən heç bir səngərdə olmamışam. Mən daim neytral zonada oluram. Mənim missiyam sülh yaratmaqdır.

Aslanov. Siz sülhü də gözdən salmışız, müharibəni də... Sizin missiyanız arxadan küreyə xəncər saplamaqdır.

Viktorina. Adamlara inanmaq lazımdır...

Aslanov. Adamlara, hə... Amma adamoviçlərə yox.

Rafael. Mən etiraf edirəm, bu inamsızlığın yaranmasında bizim də günahımız var. Biz hərbiçi kimi məsuliyyət daşmalıyıq ki...

Cahangir. Rafael, məsuliyyət hissini indi burada, bu payız meşəsində xatırlamalısınız?

Rafael. Mən burada, sənə dediyin kimi, bu payız meşəsində tək öz məsuliyyət hissimi yox, həm də öz dünəni xatırladım.

Viktorina. Doğrusu, mən payızı heç sevmirəm.

Rafael. Məsələ burasındadır ki, mənim gözlərimin önündə canlanan xatirələrimin əksəriyyəti payızla bağlıdır.

Viktorina. Maraqlıdır... Nə üçün? Payız mənim yadıma özü kimi soyuq, qəmli xatirələri salır. Mən yazı sevirəm. Yaz gələndə qanım qaynayır. Ruhən təzələnirəm.

Aslanov. Ruhü təzələnir... (*İstehza ilə*). Təzə ruh.

Rafael. Yəqin ki, sən də o payızı xatırlayırsan, Cahangir. Yadındadır, yeni hərbi hissəyə getməyimizə sanılı günlər qalmışdı. Hər tərəf qızılı rəngə boyanmışdı. Yaxınlığımızdakı meşədə artıq yarpaq tökümü başlamışdı. Xatırlayıram, həmin il payız çox tez gəlmişdi...

Həzin musiqi. Sonra quşların səsi eşidilir.

Viktorina. Quşlara qibtə edirəm...

Rafael. İndi mən meşədə oxuyan o quşların səsinə də eşidirəm. Sanki hər şey dünən, dünən yox, lap elə bu gün baş verib. Cahangir, sən mənə həmin gün mənə həyatımda oynadığın rolu da yaxşı xatırlayıram. Bəlkə də o gün olmasaydı, hər şey başqa cür olacaqdı... Bunu indi bir mən bilirəm, bir də sən özün... Qoy danışım, həmin gün nə baş verdiyini bunlar da bilsinlər...

Aslanov. Komandır, nə baş vermişdi onda?

Cahangir. Görək nə deyir...

Viktorina. Mənimçün də çox maraqlı gəldi? Rafael Adamoviç, nə baş vermişdi həmin gün?

Rafael. Dediym kimi, biz onda lap gənc, beyniqanlı cavanlar idik. Mən bayaq xidmət etdiyimiz hərbi hissənin yaxınlığındakı o meşəni təsadüfən xatırlamadım. Meşədə bax elə bu cür bir tala da vardı. Arada hərdən orada əsgərlər üçün rəqs təşkil olunurdu. Hissəmizin yerləşdiyi kiçik şəhərdə rəqəslər hazırlayan bir texnikum da vardı. Orada əsasən qızlar təhsil alırdı və həmin qızlar çox vaxt o talaya gələr, bizimlə rəqs edərdilər. Yəqin ki, yaxşı xatırlayırsan, Cahangir.

Aslanov (Cahangirə). Bu, çox naqqal, gəvəzə adama oxşayır. Gəlsəniz bunların əl-qolunu bağlayım.

Cahangir. Nə üçün?

Aslanov. Birdən qaçmaq fikrinə düşərlər...

Cahangir. İnanmıram... Silahları müsadirə olunub...

Musiqi səsi artır.

Rafael. Həmin gün yenə rəqs vardı. Musiqi mənə də sümüyümə düşmüşdü. Qərara aldım ki, bayaqdan gözəlti etdiyim, kənardə dayanıb qəmli-qəmli dayanmış yaraşlıq qızı rəqsə dəvət edim. Hiss edirdim ki, o qız mənim ricamı qəbul edəcək. Cürətimi toplayıb irəli yeridim. Yaxınlaşıb təzim etdim. (*Viktorinaya yaxınlaşıb təzim edir*). Bax belə. Qız etiraz etmədi. Zərif əlini irəli uzatdı.

Viktorinaya əlini irəli uzadır.

Aslanov. Bu nə çərənləyir belə?

Cahangir. Mənim çoxdan unutduğum bir hadisəni yada salır.

Rafael. Və biz musiqi sədaları altında rəqs etməyə başladıq. O, mənim sinəmə sığınmışdı. Artıq duyurdum ki, mənim təklifim onun da ürəyindən olub. Sanki hər ikimiz göyün yeddinci qatında idik. Hamı bizə, bizim rəqsimizə tamaşa edirdi. Amma nədənsə Cahangir gözüme dəymirdi.

Rafael və Viktorina rəqs edirlər. Onlar arada dövrə vurub kənara çəkirlər.

Viktorina. Sən çox gözəl rəqs edirsənmiş ki...

Rafael. Hər halda başımı girələyə bilirəm.

Viktorina. Bura bax, sən nə etmək istəyirsən? Fikrin nədir?

Rafael. Burada mən nə edə bilərəm ki? Demək olar ki, biz əsir düşmüşük. Gərək yalvarıb imdad diləyək... Ayrı bir yol var ki?

Viktorina. Var.

Rafael. O nə yoldur elə? Qaçmaq? Qaçsaq arxadan vuracaqlar.

Viktorina. Yox. Mən onlara atəş açmaq istəyirəm.

Rafael. Atəş? Nə ilə? Axı silahlarımız müsadirə olunub.

Viktorina. Tapança oradadır... Ağacın koğuşunda.

Rafael. Bəs onu oradan necə götürəcəksən?

Viktorina. Rəqs edə-edə yaxınlaşarıq o ağaca. Mən tapançanı götürüb atəş açacağam. Əvvəlcə sənin o "dostunu" gəbərdəcəyəm. O birisi ilə hesablaşmaq asandır.

Rafael. Birdən güllə yan keçsə necə?

Viktorina. İndiyəcən mənim hədəfdən yayınan gülləm olmayıb.

Rafael. Yox... Tələsmə hələ.

Viktorina. Ta qorxmaqdan keçib. Mən alın yazısına inanıram. İnanıram ki, biz buradan xilas olacağıq...

Rafael və Viktorina rəqs edib dövrə vuraraq əl-ələ tuturlar. Musiqi səsi azalır.

Rafael (*asta-asta rəqs edərək*). Hə, bilirsiniz sonra nə oldu? Sən demə, bu qızdan ötrü dəli-divanə olan bir heyvərə də varmış həmin talada. Bir də gördüm boynumun arxasından - "gupp" - bir yumruq. Gözüme qaranlıq çökdü. Özümü bir təhər tarazlayıb bu heyvərəyə cavab yumruğu atdım. Biz əlbəyaxa olduq. Bayaq mənimlə rəqs edən qızın kömək diləyən səsi hələ də qulağımdadır. Hiss edirdim ki, bu heyvərə məndən güclüdür. Bu əsnada mənim əziz dostum Cahangir haradansa, sanki yerin altından çıxıb meydana atıldı. Həmin heyvərə arada qıza da bir-iki şillə atdı. Cahangir irəli yeridi, o heyvərənin yaxasından yapışdı, bir zərbə ilə onu yerə sərtdi.

Aslanov. Komandir, gərək o zaman bunu etməyeydiz. (*Pauza*). Əlbəttə, sizi başa düşürəm... Haradan biləydiz ki, vaxt gələcək, bunlar bizə yumruq atacaqlar?

Viktorina. Bu, əsl qəhrəmanlıq nümunəsidir ki...

Rafael. Bəli, mən dostum Cahangirə çox borcluyam. Daim ürəyimdən keçib ki, onun borcundan çıxım.

Aslanov. Hmmm... (*İstehza ilə*). Borcundan çıxmaq istəyir. Yəqin unudub ki, müharibənin öz qanunları var.

Rafael və Viktorina rəqs edə-edə ağaca yaxınlaşırlar.

Rafael. Düzünü deyim ki, mən çox qorxuram.

Viktorina. Bəs necə olub ki, sən bu peşəni seçmişən? Heç qorxaq adamdan döyüşçü olar?

Rafael. Bizim vaxtımızda müharibə yox idi. Əmin-amanlıq idi.

Viktorina. Qorxma. Ağciyər olma... Yaxşı ki, bayaq tapançanı o ağacın koğuşuna atdın. Yəqin ki, bu da bir alın yazısı imiş. Çünki az sonra bunlar peyda olub, üst-başımızı yoxladılar.

Rafael. Məncə, onlar bizdən şübhələniblər.

Viktorina. Sərsəmləmə... Yadda saxla ki, mən sonuncu fürsətə əl atmalıyam. Bu şansını qaçıra bilmərəm. Sən isə xatirələrini söyləməkdə davam et. Bir hovur onların başını qat.

Rafael (ucadan). Hələ bu dediklərimlə iş bitmir. İş elə gətirdi ki, mən sonra həmin qızla, yəni o payız meşəsindəki talada rəqsə dəvət etdiyim qızla ailə qurdum.

Aslanov. Komandır, bu nə hətərən-pətərən danışır belə?

Cahangir. Aslanov, bayaqdan fikir verirəm, bu qız yaman boylanır o yan-bu yana. Olsun ki, haradasa silah-sursat gizlədiblər.

Aslanov. Hər şey ola bilər, komandır. Lap pusquda bunların adamı da ola bilər. Bunların belə arsız-arsız oynamasına bir baxın. Özü də bayaqdan yaman pıçıldeşirlər...

Viktorina (Rafaelə). Hə, lap az qalıb. Tapançanın gülləsi atəşə hazırdır. Qalır bircə tətivi çəkmək. Sən mənim belimdən möhkəm yapış. Əllərin əsməsin.

Rafael. Bu, məndən asılı deyil ki...

Viktorina. Hə, bu da həmin ağac. Yaman baxırlar bizə...

Viktorina əlini irəli uzadıb ağacın koğuşundan tapançanı çıxarır. Cəld nişan alıb atəş açır. Cahangir sərpilib yerə yığılır. Aslanov avtomatı sinəsinə sıxıb atəş açmağa hazırlaşır. Rafael və Viktorina qaçmağa çalışırlar.

Aslanov. Komandır, sizə nə oldu? Deyəsən yaralanmışız. Mən bu saat bu alçaqları...

Cahangir (ayağa durub Aslanova). Deyəsən, güllə qolumu siyirdi... Onları diri tutmaq lazımdır.

Viktorina (Rafaelə). Gəl... Qaçdıq...

Rafael. Dayan. Arxadan vura bilərlər.

Cahangir. Dayanın! Qaçmaq cəhdiniz əbəsdir. (Aslanova eyhamla və əlinin işarəsi ilə bildirir ki, göyə atəş açsın). Aslanov, atəş!

Aslanov silahı yuxarı tutub sürəkli atəş açır.

Aslanov. Əllər yuxarı!..

Cahangir. Silahı atmasanız, atəş açılacaq.

Aslanov. Bax bu dəqiqə güllələri sizin cəmdəyinizə boşaldacağam.

Gərgin musiqi. Rafael və Viktorina yenə aradan çıxmağa cəhd edirlər. Aslanov havaya bir neçə dəfə atəş açır. Qaçmaq istəyənlər təəddüdlə ayaq saxlayır. Aslanov yürürüb Viktorinanın əlindəki silahı almağa çalışır. Onlar əlbəyaxa olurlar. Tapança Viktorinanın əlindən yerə düşür. Aslanov cəld silahı yerdən götürüb belinə keçirir. Rafael dinməz-söyləməz, hiss olunacaq bir qorxu içində başını yerə dikir.

Aslanov. Komandir, icazə verin bunların hərəsinin təpəsinə bir güllə sırım.

Cahangir. Hər ikisi cəzasını alacaq.

Rafael (Viktorinaya). Axı mən sənə dedim. Bildim ki, bu, baş tutan iş deyil.

Cahangir. Əllər yuxarı. (Aslanova). Sən bunları qol-qola bağla; qaça bilməsinlər...

Aslanov. Oldu. Baş üstə. (Cəld hərəkətlə çantadan çıxardığı kəndirlə Rafael və Viktoriyanın qollarını bir-birinə bağlayır). Hə, indi dincələrsiz. (Cahangirə). Komandir, qolunuz çox incitmir ki? Qoyun sizin yaranıza baxım.

Cahangir. Yox, bir şey deyil. (Dəsmalla qolunu sarımağa cəhd edir). Keçib gedər.

Viktorina. Mənim çantamda tənzip var... İcazə versəniz...

Aslanov. Hələ bunun danışmağa dili də var. Bəs bayaq deyirdin ki, bu çanta mənim deyil. (Cahangirin qoluna sarımaq istədiyi dəsmalın ucunu düyünləyərək tərs-tərs "əsirləri" süzür). İkiniz də canısız.

Viktorina. Çanta mənim deyil, amma tənzip mənimdir. Qadınlar həmişə ehtiyatlı olur.

Aslanov. Bəyəm sən qadınsan?

Viktorina. Əlbəttə, mən indi, bu anlarda qadınam.

Aslanov. Sən qadın yox, iblissən. Elə hər ikiniz iblissiz...

Viktorina. Elə söz deməyin. Mən sülhməramlı bir insanam...

Rafael. Mənim günahım yoxdur. İnanın mənə...

Cahangir. Tələsməyin... Hər şeyi aydınlaşdıracağıq.

Uzaqdan fişəng atılır.

Aslanov. Görürsüz, uzaqdan fişəng atırlar, komandir.

Cahangir. Bizimkilərdir. Bizim uşaqlardır. Bu, bir işarədir. İndi biz də onlara cavab işarəsi verməliyik. Hə, getdik...

Musiqi. Fişəng atılır. Uzaqdan atəş səsləri eşidilir. Qolları bir-birinə bağlanmış Rafael və Viktorina öndə, Cahangirlə Aslanov isə arxada, marş sədaları altında səhnəni tərk edirlər.

PƏRDƏ

Son